

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביג'דר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת לך לך תשע"ט¹

לקחים ממלחמת המלכים

ביותר.

הקב"ה מנסה את אברהם באופן הזה, כדי להוכיח שאברהם עובד את ה' לא רק כשהדברים מתאימים לנטיות לבו, אלא גם כשהדברים אינם מתאימים לנטיות לבו. לפי שאין השלימות ניכר באדם אלא כשיש לו שני מידות הפוכות, דהיינו מידת הרחמניות ומידת האכזריות. לפי שכשהאדם נוהג במידה אחת, אינו מוכרח לומר שהוא צדיק, אלא יש לומר שכך הוא טבעו, אבל כשיש לו שני מידות הפוכות, כגון רחמניות ואכזריות, אז מוכח שהוא צדיק" (חי" הגר"א עמ"ס ברכות לג, ב ד"ה וחד אמר). אצלנו זה לא היה מום כל כך גדול אם היינו עובדים את ה' רק כפי נטיית לבנו. הלוואי והיה לנו לב שהוא נוטה כל כך לטובה כמו שהיה לאברהם אבינו. אבל אברהם אבינו, שהלב שלו כל כך נוטה לטובה, זהו נסיון גדול עבורו, להוכיח שהוא עובד את ה' גם בניגוד לנטיות לבו.

נסיונות נוספים לאברהם נגד נטייתו הטבעית

גם נסיונות אחרים שה' ניסה את אברהם אבינו היו על הנקודה הזו, האם יפעל לפי רצון ה', נגד נטייתו הטבעית. אחרי שאברהם מנצח במלחמה עם אמרפל, מנסה הקב"ה את אברהם בנסיון נוסף, קשה יותר. שרה מצוה עליו: "גַרְשׁ הָאִמָּה הַזֹּאת וְאֵת בְּנֶיהָ" (בראשית כא, י), והקב"ה מאשר את הבקשה: "כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שְׂרָה - שָׁמַע בְּקֹלָהּ" (שם, יב). בעל החסד הגדול, שביתו פתוח לרְנוּחָה לְכָל אֹרַח, מצטוו "לזרוק" מביתו את אשתו ואת בנו האהוב עליו כמו יצחק! (עי' רש"י שם כב, ב) זהו נסיון קשה יותר מן הנסיון הקודם, שבו נאלץ אברהם להלחם נגד אנשים זרים. הפעם נדרש אברהם לפעול נגד בנו! איך אפשר לפעול באכזריות כזו, לגרש בן מן הבית? קשה מאד לעשות את זה! חוץ מזה, מה יאמרו הבריות? - "כל השנים אתה מדרוך את כולנו לעשות חסד, והנה את הבן שלך ואת אשתך אתה זורק מהבית! איפה מדת החסד שלך"? ... ובכל זאת, אם ה' מצוה על אברהם לגרש את אשתו ובנו מהבית - אברהם מתגבר על עצמו, ופועל גם הפעם נגד המידה של עצמו. "וַיִּשְׁפֹּם אֲבִרְהָם בְּבִקְרָה, וַיִּקַּח לְחָם וְחֶמֶת מִיַּם וַיִּתֵּן אֶל הַגֵּר שָׁם עַל שִׁכְמָהּ וְאֵת הַיֶּלֶד, וַיִּשְׁלַחֲהָ" (בראשית כא, יד).

כמוכּוּן, הנסיון הגדול מכולם בא בסוף, וזהו נסיון העקדה. אותו אברהם אבינו, האוהב הגדול של כל העולם, ודאי אוהב גם את יצחק בנו, עליו התפלל כל השנים שְׁיִגְלֶד, ושרה גם היא כל כך ציפתה לְבֶן, והנה סוף סוף לעת זקנתו נתן לו ה' בן, ולא סתם בן כמו ישמעאל, שהיה פרא אדם, אלא בן שהולך בדרכי ה'. בן צדיק. אז בשלמא את ישמעאל השכל מחייב לזרוק מהבית, שהרי הוא פרא אדם. עם כל אי הנעימות - כך מחייב השכל לעשות. אבל יצחק? ! יצחק לא

העולם כולו - וגם אברהם - נלחמים נגד

אברהם

במלחמת המלכים שבפרשתנו נאמר: "וַיָּבֹא הַפְּלִיט, וַיִּגְדַּל לְאַבְרָם הָעֶבְרִי" (בראשית יד, ג). למה מכוונה כאן אברהם אבינו בשם "אַבְרָם הָעֶבְרִי"? מביא רש"י מן המדרש - שבא מֵעֵבֶר הנהר (רש"י שם, על פי ב"ר מב, ח), כמו שכתוב בספר יהושע: "בְּעֵבֶר הַנְּהָרִים יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם... תָּרַח אָבִי אֲבִרְהָם וְאָבִי נְחוֹר... וַאֲקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אֲבִרְהָם מֵעֵבֶר הַנְּהָרִים, וְאוֹלַךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ פְּנֵן" וכו' (יהושע כד, כ-ג). זהו פירוש אחד ל"אַבְרָם הָעֶבְרִי" - שבא מעבר הנהר. [ובאופן אחר פירושו במדרש - שהוא מבני בניו של עֵבֶר (ב"ר שם)].

אבל חז"ל אומרים גם פירוש אחר ל"אַבְרָם הָעֶבְרִי". אומרים חז"ל - "כל העולם כולו מֵעֵבֶר אחד, והוא מֵעֵבֶר אחד" (ב"ר שם). כלומר, לא אכפת לאברהם לנהל מלחמה נגד כל העולם כולו. לאמרפל יש צבא אדיר של עשרות ומאות אלפי חיילים (עי' סנה' צה, ב), ובכל זאת - אברהם לא מפחד. הוא יוצא להלחם באמרפל ובצבאו עם שלוש מאות ושמונה עשר איש בלבד (בראשית יד, יד), שגם לגביהם יש דעה בגמרא שהכוונה היא לאליעזר לבדו, שהיה שקול כשלוש מאות ושמונה עשר איש (נדרים לב, א). על כל פנים, צבא עצום אין לאברהם אבינו, ואעפ"כ לא אכפת לו. כל העולם כולו מעבר אחד, והוא מעבר אחד. זה הפשט הפשוט במאמר חז"ל זה.

אבל אולי אפשר לפרש את דברי חז"ל אלו גם באופן אחר. אולי אפשר לפרש, ש"כל העולם כולו" שעומד כנגד אברהם אבינו, אינו רק אמרפל וחבריו הרשעים, אלא הכוונה היא גם לאברהם אבינו בעצמו³! ופירוש הדברים הוא כך: הרי בדרך כלל אברהם מתנהג במידת החסד. לכל אורח הוא מעניק אכילה ושתייה, לינה ולוויה, ומקרב אותו לאמונה בה', שזהו החסד הגדול והאמיתי - לְזַפּוֹת את הבריות בחיי נצח בעולם הבא. כך נוהג אברהם אבינו כל ימיו. אבל כאן - אברהם עובר אל הָעֵבֶר הָאֲחֵר. אברהם עובר כאן אל מידת המשפט, ויוצא למלחמה, להרוג את אמרפל ואת חבריו. אברהם שרוצה להציל את לוט (שנפל בשבי), נלחם כאן נגד עצמו, ופועל בניגוד למידת החסד, שהיא מידתו היסודית.

כיצד הוא מצליח בנסיון הזה⁴, לפעול כנגד מידתו היסודית?

התשובה היא, שאצל אברהם אבינו רק רצון ה' קובע מה לעשות, לא הרצון הפרטי שלו. ממילא, כשאברהם מבין שזה רצון ה' כעת - שילחם באמרפל ויציל את לוט - הוא לא נרתע לאחוריו, אלא פועל על פי רצון ה', גם אם פעולה זו הפוכה למידתו. כך עומד אברהם בנסיון גדול זה, לפעול נגד עצמו, גם אם מדובר במידתו ונטיית לבו היסודית

חשבונות של שכר או לא שכר. עכשיו צריך לקיים את המצוה.

חז"ל אומרים, שאמרפל וחבריו הרשעים באו באמת להלחם על ה' ועל משיחו. רצו להלחם נגד אברהם, ונגד האמונה שהוא מפיץ בעולם (מדרש תנחומא שם, ו). הרי אמרפל הוא נמרוד, שכבר הפיל פעם אחת את אברהם לכבשן האש (עי' רש"י בראשית יד, א), ועכשיו הוא מנסה עוד פעם לעקור את האמונה באלקי אברהם מהעולם. [לכן לקחו את לוט בשבי, כי חשבו שהוא אברהם, לפי שהיה דומה לו בקלסתר פניו (וזהו ח"א פו, ב)]. לכן כל כך חשוב לאברהם לצאת נגד הרשעים האלה ולנצחם.

למה מונה התורה את כיבושי המלכים?

עוד לפני שאברהם מנצח את אמרפל, התורה מונה את כל ההשגים שהשיג אמרפל במלחמתו: "וַיִּכְבוּ אֶת רְפָאִים בְּעֶשְׂתָּרֹת קְרָנִים, וְאֶת הַזּוּזִים בְּהֶם, וְאֶת הָאִיִּמִּים בְּשׁוּה קְרָתִים, וְאֶת הַחֲרִי בְּהֶרְכָּם שְׁעִיר... וַיִּפּוּ אֶת כָּל שְׂדֵה הָעֲמֶלְקִי, וְגַם אֶת הָאֱמֹרִי הַיֵּשֵׁב בְּחֶצְצֹן תְּמָר" (בראשית יד, ה-ז). לשם מה התורה מפרטת את כל הכיבושים הללו?

נראה שהתורה רוצה להראות, שהרשעים הללו שכאו על ה' ועל משיחו, מה הם עשו לבסוף? - פינו את הארץ למשפחתו של אברהם אבינו! כל הכיבושים הללו הם הכנה למה שישראל יקבלו:

"אֶת רְפָאִים בְּעֶשְׂתָּרֹת קְרָנִים" - זו ארץ עוג, שנאמר בה "ההוא יקרא ארץ רפאים" (דברים ג, יג, ועי' רש"י שם), "היא אותה שנתתי לאברהם" (רש"י שם), וניתנה לנחלה לבני גד.

"וְאֶת הַזּוּזִים בְּהֶם" - אלו הם הזמזומים (רש"י), שניתנה ארצם לנחלת בני עמון (דברים ב, יז-כא), והעמונים הלא הם מבני לוט (בראשית יט, לח), ממשפחת אברהם.

"וְאֶת הָאִיִּמִּים בְּשׁוּה קְרָתִים" - לנחלת בני מואב (דברים ב, ט-יא), שגם הם מבני לוט (בראשית יט, לז), ממשפחת אברהם.⁷

"וְאֶת הַחֲרִי בְּהֶרְכָּם שְׁעִיר" - שאותו מקבל עשו (דברים ב, ה), שגם הוא נכד של אברהם. אמנם לא נכד כך נכד נעים, אבל בכל זאת - נכד של אברהם.

"וַיִּפּוּ אֶת כָּל שְׂדֵה הָעֲמֶלְקִי" - גם עמלק, כמה שהוא לא רצוי, גם הוא צאצא של אברהם, שהרי הוא נכד של עשו (בראשית לו, יב).

"וְגַם אֶת הָאֱמֹרִי הַיֵּשֵׁב בְּחֶצְצֹן תְּמָר" - היא עין גדי (רש"י), בארץ יהודה, שבודאי שייכת לבני אברהם.

התורה מראה לנו, שכל הרשעים האלה עלו להלחם על ה' ועל משיחו, אבל מה הם עושים בפועל? - מפנים את הארץ לטובת אברהם אבינו ומשפחתו, שנגדם הם באו להלחם! כל מחשבותם עולות בתוהו.

אברהם אבינו מצידו הולך להלחם על קידוש השם, בלי חשבונות של יש לי שכר או אין לי שכר. הוא נלחם על קידוש השם, ולכן הוא זוכה ע"י זה לקבל את א"י, כמו שהקב"ה הבטיח.

מתי מסכים אברהם לקבל מתנות?

אחרי המלחמה מציע מלך סדום לאברהם: "תן לי הנפיש

חטא בכלום! יצחק הוא צדיק גמור! הולך בדרך ה', שומע בקול אביו, שומע בקול אמו, למה לשחוט אותו??... - כאן המלחמה של אברהם עם מידת החסד שלו היא כבר קשה ביותר! מידת החסד שבו מתנגדת בכל עֶצְמָתָה למעשה הזה, לשחוט את יצחק. ועוד בתור מה? בתור קרבן לה! הרי כל ימי אני מלמד את כולם שה' אוהב חסד ולא רוצה קרבנות כאלה! לא רוצה קרבנות אדם! ועכשיו פתאום אעשה בעצמי מעשה שסותר את כל מה שלמדתי כל ימי חיי, הרי אהיה ללעג וקלס בעיני העמים! זה לא יביא לקידוש השם בעולם, אלא ח"ו רק לחילול השם בעולם! כי מה יאמרו הבריות? - "האיש הזה מתיימר להיות בעל חסד גדול, ומלמד את כולם להיות בעלי חסד כמותו, והנה הוא עצמו מקרב את כל העולם, ואת הקרובים שלו הוא מרחק. תחילה הרחיק את לוט בן אחיו, אח"כ גרש מביתו את ישמעאל בנו, ולבסוף הוא שוחט את יצחק! האם כך היא דרכו של איש חסד?"... כל הנימוקים שבעולם יש לאברהם אבינו שלא לציית כאן לדבר ה'. ובכל זאת, אברהם מציית גם הפעם לדבר ה', (כפי שהבין אותו באותו רגע, שצריך לשחוט את יצחק), והולך לשחוט את בנו! אם ה' אומר לשחוט את יצחק - הולכים לשחוט את יצחק בלי קושיות.⁸

אברהם עומד אפוא גם בנסיון הזה, ומוכיח שהוא עובד את ה' גם כשדבר ה' הפוך לגמרי מן הרצון הטבעי שלו.⁶ כשהוא עושה חסדים - זו נטיית הלב שלו, שהרי הוא איש חסד. אבל כשהוא עושה דברים הפוכים מן החסד - הוא עובד את ה' נגד נטיתו הטבעית, וזוהי כבר עבודת ה' במדרגה הרבה יותר גבוהה.

אברהם יוצא למלחמת מצוה - בלי חשבונות

אחרי שאברהם נלחם באמרפל וניצח, אומר לו הקב"ה: "אֵל תִּירָא אֲבָרָם, אֲנִי מִגֵּן לָךְ, שְׁכַרְךָ הִרְבֵּה מְאֹד" (בראשית טו, א). אומר רש"י: "אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים, היה דואג ואומר שמא קבלתי שכר על כל צדקותי. לכך אמר לו המקום: אל תירא אברם, אנכי מגן לך מן העונש, שלא תענש על כל אותן נפשות שהרגת. ומה שאתה דואג על קבול שכרך - שכרך הרבה מאד".

נשאלת השאלה: אם אברהם חושש שבגלל הנצחון במלחמה הוא עלול להפסיד את כל שכרו לעוה"ב, למה הוא ניגש למלחמה הזאת? היה צריך לחכות עד שהקב"ה יאמר לו שאפשר להלחם!

כנראה שצריך לומר כך: לפני המלחמה - יש כאן ענין של מצוה. אברהם צריך כעת לעשות מצוה, להלחם באמרפל וחבריו, כדי להציל את לוט שנפל בשבי. לוט אינו צדיק גדול, אבל בכל זאת, ביחס לאמרפל וחבריו הוא צדיק, וצריך להציל אותו מידם. ממילא, כשיש ענין של מצוה, אברהם לא חושב על השכר. הוא חושב רק על קיום המצוה. אם צריך להלחם באמרפל, הוא יוצא להלחם בו. לאמרפל יש צבא אדיר של עשרות ומאות אלפי חיילים, ולאברהם יש שלוש מאות ושמונה עשר איש בלבד (בראשית יד, יד), ובכל זאת, אברהם לא נמנע מלהלחם באמרפל. אחרי שהוא זוכה לנצח את אמרפל, הוא מחשב חשבונות, אולי איבד את שכר כל מצוותיו. אבל בשעה שהמצוה לפניו - הוא לא עושה

האשה להתקדש לו¹⁰ [אם יאמר לה שמקדש אותה בזה (עי' "אבני מילואים" סי' כ"ז ס"ק י"ט, מחלוקת הראשונים מהי לשון הקדושין הנצרכת כאן)]. הרי שלקיתה של אדם חשוב נחשבת כנתינה, לא כלקיתה.

כך גם בענייננו. אברהם בודק תמיד, כיצד מחשיב אותו נותן המתנה. אצל אבימלך מלך פלשתים ופרעה מלך מצרים מרגיש אברהם שהוא נחשב אצלם לאיש חשוב, לכן הוא מוכן לקבל את מתנתם, כדי לעשות עמם חסד ולכבדם (כדרכו של אברהם תמיד, לעשות חסד עם כל אדם). לעומת זה, מלך סדום לא מחשיב את אברהם יותר מדי. חז"ל אומרים (ב"ר מג, ה), "וַיֵּצֵא מֶלֶךְ סְדוֹם לְקִרְאוֹתוֹ - הַתְּחִיל לְקַשֵּׁשׁ לוֹ בּוֹנְבוֹ. אָמַר לוֹ: מַה אַתָּה יֹרֵד לְכַבֵּשׁן הָאֵשׁ וְנִצַּלְתָּ, אִף אֲנִי יֹרֵדִי לְחַקֵּר וְנִצַּלְתִּי" בְּגֵס [כפי שמביא רש"י (בראשית יד, ט)]. כלומר, 'גם אני צדיק כמוך, ואין ביני ובינך ולא כלום'. אחר כך הראו לו מהשמים איזה מין צדיק הוא, אבל כרגע הוא חושב שהוא צדיק כמו אברהם. ממילא, אם יקח ממנו אברהם את המתנות שרצה לתת לו, לא יהיה אברהם "נותן" אלא "לוקח". מלך סדום לא ירגיש שהוא זה שקבל כבוד מאברהם, אלא להפך, אברהם קבל ממני. "אֲנִי הַעֲשֵׂתִי אֶת אַבְרָם" (שם, כג). לכן לא הסכים אברהם לקבל ממנו מחוט ועד שרוך נעל. כי אברהם מוכן רק להיות נותן, ולא נוטל¹¹.

זוהי מדת החסד המיוחדת של אברהם, וכפי שעוד נראה בתחילת הפרשה הבאה.

השיחה נערכה לפי שטחיות הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

וְהִרְכֵשׁ קַח לְךָ" (בראשית יד, כא). אברהם מסרב ואומר: "תִּרְמַתִּי יְדֵי אֵל ה'... אִם מַחֲוֹט וְעַד שְׂרוּךְ נֵעַל וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לְךָ" (שם, כב-כג). מסביר המלבי"ם, שאברהם מסרב לקבל מתנות ממלך סדום כדי לא להכשל בהרגשה של "כִּחְזִי וְעַצְמִי יְדֵי עֲשָׂה לִי אֶת הַחֵלֶל הַזֶּה"⁸ (את שלל המלחמה). אבל בפשטות נראה שאברהם לא רוצה לקחת מתנות ממלך סדום, כי אברהם הוא איש החסד, כל כולו חסד ונתינה לאחרים, ולכן הוא מתרחק מכל מעשה של נטילה לעצמו. אלא שבשני מקומות אחרים מוצאים, שאברהם כן מסכים לקבל מתנות. מפרעה מלך מצרים מקבל אברהם "צֹאן וְבָקָר וְחֲמֹרִים וְעֶבְדִים וְשִׁפְחֹת וְאֶתְנֹת וְגַמְלִים" (שם יב, טז), וכן מאבימלך מלך פלשתים מקבל אברהם "צֹאן וְבָקָר וְעֶבְדִים וְשִׁפְחֹת" (שם כ, יד). למה מפרעה ומאבימלך מסכים אברהם לקבל מתנות, ומעפרון ומלך סדום הוא לא לוקח מתנות?

הפשט הפשוט הוא, שאצל פרעה ואבימלך, אברהם לא לוקח מתנות, אלא נותן. פרעה ואבימלך מכבדים את אברהם, ולכן הם אינם מרגישים שהם אלו שנותנים לאברהם מתנה, אלא דוקא אברהם הוא זה שנותן להם כבוד, בהסכמתו ליטול מהם את מתנתם. על כן נוטל מהם אברהם את מתנותיהם, כדי לכבדם⁹.

הרי מצינו בהלכה, שנתנית מתנה לאדם חשוב, נחשבת כאילו קבל גם הנותן הנאה, ולא רק נתן. הגמרא מביאה, שלמרות שבקדושי אשה צריך שהכסף ינתן מהאיש לאשה ולא להפך, ואם נתנה אשה לאיש מנה ואמרה לו 'הא לך מנה ואתקדש לך' אינה מקודשת, אבל אם היה המקבל אדם חשוב - הרי היא מקודשת, "דבההיא הנאה דקא מקבל מתנה מינה - גמרה ומקניא ליה נפשה" (קדושין ז, א). כלומר, במה שקיבל אותו אדם חשוב את מתנתה של האשה, קבלה גם האשה הנאה וכבוד, שאדם חשוב כזה הסכים לקבל ממנה מתנה, וא"כ בהנאה זו שקבלה האשה מן האיש יכולה

1 כפי שהזכרנו (בהערה מס' 1 לשיחה שלפני יו"ה כ), לדעת מורנו הרב שליט"א בכל פרשיות התורה ישנו איזה קשר או דמיון בין תחילת הפרשה לסופה. השנה נשתדל בל"נ לציין בכל שיחה (בהערה קצרה שתבוא בתחילת השיחה), מהו הקשר או ההקבלה בין תחילת הפרשה לסופה לדעת הרב שליט"א. הדברים לקוחים מתוך רשימה מפורטת שערך הרב בעצמו, ובסופה כתב: "תן לחכם ויחכם". ועל כן נציע לפעמים אפשרויות נוספות, חוץ ממה שכתב הרב.

הקשר בין תחילת פרשת לך לך לסופה לדעת הרב שליט"א: "וְלֹרְעַךְ אֶתְּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת" (בראשית יב, ז) - "וְנִתְּתִי לְךָ וְלֹרְעַךְ אֶתְּרִיךְ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיךָ" (בראשית יז, ח).

[אפשרות נוספת: "וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גָדוֹל וְנֶאֱבְרְכְךָ" (שם יב, ב) - "שְׂרֵי אֲשַׁתְּךָ... וּבְרַכְתִּיהָ וְהִיְתָה לְגוֹיִם" (שם יז, טו-טז). פסוקים אלו קרובים יותר אל תחילת הפרשה ואל סופה מן הפסוקים הנ"ל.

אפשרות נוספת: "וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גָדוֹל וְנֶאֱבְרְכְךָ" (שם יב, ב) - "וְיִלְשְׁמְעָל שְׁמִעְתִּיךָ, הִנֵּה בְרַכְתִּי אֹתוֹ... וְנִתְּתִי לְגוֹי גָדוֹל" (שם יז, כ). פסוק זה קרוב אל סוף הפרשה עוד יותר].

2. נהר פרת (תרגום יונתן).

3. עי' ט"ז (א"ח סי' תקפ"ב סק"ג) שבאר, שפפל הלשון "מְלוֹךְ עַל כָּל הָעוֹלָם כּוֹלֵו כּבוֹדךָ" (בתפלת הימים הנוראים), פירושו כו לו ממש, בלא שום שיוך (לאפוקי "רובו ככולו") [אבל סתם "כל" אפשר שהכונה רק לרוב (אב"ע שמות יט, ט ד"ה הנה אנכי)]. ואם כן גם כאן יש לפרש, ש"כל העולם כולו מעבר אחד", פירושו כולו ממש בלא שיוך, וא"כ גם אברהם עצמו בכלל.

4. עי' רש"י רמב"ם ורבינו יונה על המשנה (אבות פ"ה מ"ג), שמלחמת המלכים היתה אחד מעשרה נסיונות שנתנסה בהם אברהם אבינו, ועמד בכולם.

5. ענין יסודי זה שבעקדה, נרמז גם בדברי הגמרא, ששואלת: "למה תוקעין בראש השנה? - למה תוקעין?! רחמנא אמר תקעו!" (ר"ה טז, א). הרי שנרמז כאן, שזכות העקדה - שאותה בא השופר להזכיר (כמבואר בגמרא שם) - היתה בזה, שאברהם הלך לעקדה בלי

- חשבונות ובלוי קושיות ! לכן גם על התקיעות עצמן אמרו חז"ל - "למה תוקעין ? ! רחמנא אמר תקעו" ! דזהו עיקר ההכנעה, לעשות את רצון ה' גם כשאנו יודע טעמו של דבר (על פי "שם משמואל", ראש השנה, עמ' כ"ט).
6. וכתב הגר"א: "וזהו שנאמר בעקדה, 'עֲתָה יְדַעְתִּי כִּי יָרָא אֱלֹקִים אֶתָּה' (בראשית כב, יב), וקשה מאי לשון 'עֲתָה יְדַעְתִּי', והלא הוא היה צדיק גם מקודם לכן. אלא לפי שקודם לכן לא היה אלא רחמן מאד, שהיה מכניס אורחים וגומל חסדים, אבל המידה של אכזריות עדין לא היה ניכר בו, והיו אומרים שאברהם איננו צדיק גמור, אבל בעקדה שעשה מידת אכזריות גם כן, עתה נשלם וניכר שהוא צדיק גמור" (חי' הגר"א עמ"ס ברכות לג, ב ד"ה וחד אמר. ועי' גם "שם משמואל" לר"ה, עמ' ע' ד"ה ונראה).
7. ועי' רש"י ורמב"ן (דברים ב, י) שנחלקו בשאלה, האם ארצות אלו שניתנו לעמון ומואב הן מכלל הארץ שהובטחה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, "לְיַרְעֵךְ נְתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת" (בראשית טו, יח-כא), או שארצות אלו אינן מכלל הארץ המובטחת לאברהם.
8. המלבי"ם אומר: "הַרְיַמְתִּי יְדֵי אֱלֹהֵי... אִם מַחֲוֹט וְעַד שְׂרוּךְ נֶעַל וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לְךָ, וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשִׂיתִי אֶת אֲבָרָם". על מי נאמר כאן "וְלֹא תֹאמַר"? בפשטות הכונה היא למלך סדום, שהוא לא יאמר כן. אבל המלבי"ם מפרש שהכונה איננה למלך סדום, אלא לידו של אברהם, אותה יד שהוזכרה בתחילת הדברים - "הַרְיַמְתִּי יְדֵי אֱלֹהֵי אֵל עֲלִיּוֹן". אם אברהם יקח מן השלל, עלולה היד לומר, "אֲנִי הִעֲשִׂיתִי אֶת אֲבָרָם"... כלומר, אברהם חשש, שאם יקח מן השלל, הוא להכשל בהרגשה של "כִּחֲסִי וְעֲצָם יְדֵי עֲשָׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה". לכן הוא לא לוקח שום דבר ממלך סדום, כדי לא להכשל.
9. וגם סופן של מתנות אלו מוכיח על תחילתן, שלא נטלן אברהם כדי להנות מהן, שהרי מסרן לאחרים, וכפי שמביא רש"י על הפסוק: "וְלִבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאֲבָרָהֶם נָתַן אֲבָרָהֶם מִתְּנַת" (בראשית כה, ו) - "פירשו רבותינו: שם טומאה מסר להם. דבר אחר, מה שניתן לו על אודות שרה, ושאר מתנות שנתנו לו, ה כ ל נתן להם, שלא רצה ליהנות מהם".
10. חשבתי פעם, שלכאורה אדם חשוב יוכל לקדש אשה "בהנאת הכבוד שיהיה לך במה שתהיי אשתי", שכן כבוד גדול הוא לאשה להיות אשתו של אדם חשוב. אבל למעשה לא נראה שהאישות עצמה יכולה לשמש ככסף קידושין, אלא צריך לתת לאשה דבר נוסף חוץ ממנה.
11. וכך באר גם הנצי"ב ב"העמק דבר" (בראשית יד, כג).